

Олександр Талдикін

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

В умовах розвитку сучасного суспільства, розповсюдження принципово нових підходів до розуміння сутності суверенітету сучасних держав, залишаються актуальними та такими, що мають інколи дискусійний характер питання інтерпретації національного суверенітету та його складових. Сама концепція національного суверенітету на сьогодні не втратила своєї актуальності попри низку факторів, які обумовлюють трансформацію державного впливу в сфері національної політики, коли виникають принципово нові підходи до розуміння сутності національних зв'язків, які притаманні сучасному демократичному суспільству, що у свою чергу підтверджує актуальність означеної тематики.

Безумовно, що реалізація державного суверенітету нерозривно пов'язана з вирішенням національного питання, національними відносинами, коли спостерігається тенденція до розширення міжнаціональних функцій держави, особливо актуальним постають проблеми врахування інтересів різних етнічних груп, пріоритету прав та свобод людини і громадянина.

З одного боку акцент уваги на питаннях національного суверенітету пов'язаний з уніфікацією міжнародних відносин, їх демократизацією для більшості сучасних суб'єктів міжнародних відносин, з іншого, існує думка про кризу національної держави в умовах глобалізаційних перетворень, коли лунають заклики про старіння доктрини національного суверенітету [1; с. 296].

О.А. Поліщук вважає, що в умовах процесів інтеграції сфера національного суверенітету одночасно розширюється і звужується, змінюючи реалізацію державою своїх функцій. [2; с. 145].

Вплив на національну свідомість людини, обмеження інформації, дезінформація, маніпулятивний характер та спотворення національної політики держави, створюють реальну загрозу, стають приводом для виникнення багатьох озброєних конфліктів. Автор у попередніх роботах вже звертав увагу на особливості влади в епоху мережевого суспільства, зокрема: на *нетократію*, як черговий фактор кризи інституту національної держави [3]. Разом з тим, загострення протиріч між провідними державами світу створює передумови для розповсюдження інформаційних війн, утворення нових форм протиборства з національного питання в інформаційній сфері.

Виходячи з аналізу існуючого в Україні конституційного законодавства, національний суверенітет належить українській нації (Преамбула Конституції України) [4]. Безумовно, що реалізація

національного суверенітету безпосередньо пов'язана з врахуванням національних інтересів. Варто зазначити, що сама інтерпретація питання фундаментальних національних інтересів виступає на думку А.В. Носача однією з проблем теорії національної безпеки України [5; с. 246-247].

Закріплення поняття національних інтересів на законодавчому рівні в Законі України «Про національну безпеку України» [6], а також доктринальному, яке найбільш повно подано на думку А.В. Носача С.В. Андрущенко [7], дає підстави стверджувати про нерозривні зв'язки між національними інтересами та національним суверенітетом із суверенітетом держави.

Разом з тим, хоча національний суверенітет, й виступає основою для формування державного суверенітету, адже саме за допомогою останнього утворюються та реалізуються гарантії як окремих етнічних груп, так і нації в цілому, існує необхідність їх чіткого розмежування. Національний суверенітет традиційно ґрунтується на праві націй на самовизначення, тоді як суверенітет держави, здатний виступати в якості провідної форми реалізації суверенних прав нації цієї держави.

Національний суверенітет формується разом з розвитком централізованої національної держави протягом ХІХ ст. На думку О.С.Гайко, саме в межах національного суверенітету починають функціонувати деперсоналізовані державні інститути [7].

Національний суверенітет, як сукупність прав нації, що забезпечують збереження її самобутності, створюють сприятливі умови для всебічного розвитку, формується з розвитком конституціоналізму, який пов'язаний із масштабними соціально-політичними, економічними та юридичними реформами на шляху демократичної держави. У свою чергу, відображення рівності прав великих та малих націй в Преамбулі Статуту ООН (ч. 2 ст. 1.), а також закріплення принципу самовизначення народів, знайшли своє продовження та деталізацію в інших міжнародних угодах [8].

Національний суверенітет, кореспондується з правом нації на самовизначення, як самостійний, без примусу вибір самою нацією форм та методів реалізації своїх інтересів і потреб, при вирішенні питання про вихід із багатонаціональної держави та утворення окремої держави [9; с. 59].

На думку Волошиної Ю.В до найважливіших, прав нації необхідно віднести також право на збереження і розвиток національної мови, що у свою чергу, визначає національну самобутність та є основою національної культури, втіленням національного менталітету [10; с. 101].

На наш погляд, концепція суверенітету нації залежить від *біваріативності* інтерпретації самого поняття «нація», відповідно до домінування однієї з двох національних моделей: політичної або етнічної.

Політична нація: (громадянська нація) являє собою сукупність суверенної спільноти на підставі існування спільного інституту громадянства або підданства, незалежно від єдності етнокультурного походження та

характеризує поліетнічний характер нації.

Етнічна нація розуміється, як сукупність спільнот на підставі єдності їх етнокультурного походження.

Внаслідок таких розбіжностей у трактуванні нації, розуміння основоположного для концепції національного суверенітету права націй на самовизначення, та його реалізація залишається дискусійними, залежать від політичної кон'юнктури, наявності або відсутності загально-етнічного консенсусу у суспільстві. Відсутність такого консенсусу обумовлює загострення етнічних міжнаціональних проблем у суспільстві та сприяє утворенню міжнаціональних конфліктів.

1. Kissinger H. Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century. URL: [https://ru.scribd.com/book/224455874/Does-America-Need-a-Foreign-Policy-Toward-a-New-Diplomacy-for-the-](https://ru.scribd.com/book/224455874/Does-America-Need-a-Foreign-Policy-Toward-a-New-Diplomacy-for-the-21st-Century?utm_medium=cpc&utm_source=google_search&utm_campaign=3Q_Google_DSA_NB_RoW&utm_term=&utm_device=c&gclid=CjwKCAiArY2fBhB9EiwAWqHK6pTigqDuKZzC5WnQLbt2LT6l9fLg0SkMECvs89juz-powlSS67_IdxoCmUIQAvD_BwE)

21stCentury?utm_medium=cpc&utm_source=google_search&utm_campaign=3Q_Google_DSA_NB_RoW&utm_term=&utm_device=c&gclid=CjwKCAiArY2fBhB9EiwAWqHK6pTigqDuKZzC5WnQLbt2LT6l9fLg0SkMECvs89juz-powlSS67_IdxoCmUIQAvD_BwE (Last accessed: 12.02.2023).

2. Поліщук О.А. Проблема національного суверенітету в контексті сучасних міжнародних відносин. *Сучасне суспільство*. 2019, Вип. 2 (18) С. 145 -146.

3. Талдикін О.В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. №1. С.136-149.

4. Конституція України. Офіційний веб портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 08.02.2023).

5. Носач А. В. Державний суверенітет і територіальна цілісність – фундаментальні національні інтереси. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С- 244-249.

6. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 08.02.2023).

6. Андрущенко С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: монографія. Київ: Логос, 2005. 286 с.

7. Гайко О.С. Національний суверенітет в неовеберіанських теоріях держави : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Харків, 2018. 20 с.

8.Статут Організації Об'єднаннях Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 12.02.2023).

9. Сметюх В.С.Національний суверенітет як основний чинник сучасного державотворення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. С. 58-60.

10. Волошина Ю.В. Національний суверенітет: правові питання розуміння. *Право і суспільство*. 2012.№1. С.99-102.